

เรือโบราณ 1,000 ปี

และศาลพันท้ายนรสิงห์
บนเส้นทางคลองมหาชัย ไปสมุทรสาคร

ลือโบราณอายุราว 1,000 ปีมาแล้ว เป็นเรือยุคทวารวดี ราว พ.ศ. 1500 จมอยู่ใต้ดินเลนพื้นที่ลุ่ม อยู่ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 7.5 กิโลเมตร หมู่ที่ 6 ต.พันท้ายนรสิงห์ อ.เมือง จ.สมุทรสาคร

เป็นหลักฐานสำคัญมาก แสดงว่าบริเวณนี้เป็นเส้นทางคมนาคมการค้าโลกทางทะเลสืบเนื่องหลายพันปีจนถึงยุคพันท้ายนรสิงห์

เรืออาหรับ?

รายงานของทางกรมศิลปากร ระบุว่าเรือโบราณ เป็นเรือไม้ขนาดใหญ่ ยาวมากกว่า 20 ม. กระดูกงู ยาว 17.65 ม. หน้าตัด 60 x 70 ซม. เสากะโถงยาว 17.77 ซม. เส้นรอบวง 53-101 ซม. กงเรือมีขนาดเล็ก กราบเรือหรือเปลือกเรือพบที่มีการเสริมกราบสองชั้นด้วยการใช้เชือกผูกโยงยึด เป็นเทคนิคการต่อเรือที่เหมือนกับเรืออาหรับโบราณ

ภายในเรือพบโบราณวัตถุจำนวนมาก ส่วนใหญ่เป็นภาชนะดินเผาขนาดใหญ่

ภาชนะเนื้อแกร่ง พบชิ้นส่วนภาชนะมีเดือยแหลมที่กัน แบบ Amphora ซึ่งมักพบในแหล่งเรือจมในต่างประเทศ เป็นภาชนะที่ออกแบบเพื่อใช้ในการขนส่งทางทะเล ชิ้นส่วนภาชนะมีเดือยแหลมที่กัน ที่พบจากเรือจมหลังวัดกลางคลองนั้น ด้านในภาชนะมียางสีดำติดอยู่ทุกชิ้น ขณะนี้พบแล้วประมาณ 4 ใบ แสดงให้เห็นว่าภาชนะประเภทนี้เป็นบรรจุภัณฑ์ที่ใช้บรรจุของเหลวสีดำแบบเดียวกัน

เครื่องเคลือบ พบเครื่องเคลือบที่ผลิตจากแหล่งเตาในประเทศจีน ส่วนใหญ่เป็นไหขนาดใหญ่ เคลือบสีเขียวใส เคลือบสีน้ำตาล น้ำตาลเข้ม เกือบดำ เป็นต้น บางชิ้นมีตัวอักษรจีน เบื้องต้น อ่านว่า “ซิว”

ภายในภาชนะหลายใบ พบอินทรีวัตถุหลายประเภท เช่น ลูกมะพร้าว ลูกตาล เมล็ดข้าว ยางไม้ กะลามะพร้าวเจาะรู เครื่องจักสาน เป็นต้น

แต่เรือส่วนใหญ่ยังจมอยู่ในดินเลน และอาจมีโบราณวัตถุอีกเป็นจำนวนมาก



ภาพสลักเรือที่บุโรพุทโธ เรือพบใหม่บริเวณศาลพันท้าย
นรสิงห์ อาจจะมีหน้าตาเป็นอย่างนี้

เรือที่ขุดพบในครั้งนี้น่าจะเป็นเรือแบบพวกอาหรับ หรือเปอร์เซีย
ซึ่งก็เป็นแบบเดียวกันกับซากเรือจมที่มีการขุดพบในเกาะสุมาตรา
ประเทศอินโดนีเซีย ที่กำหนดอายุได้อยู่ในช่วงที่ใกล้เคียงกัน

ที่สำคัญคือมีการสันนิษฐานไว้ว่า เรือที่พบในสุมาตราคงจะมี
รูปร่างหน้าตาเป็นอย่างเดียวกับเรือบนภาพสลักที่สลักที่ใหญ่ที่สุดในโลก คือ บุโรพุทโธซึ่งเริ่มต้นมีการสร้างขึ้นบนเกาะชวา ประเทศ
อินโดนีเซีย ตั้งแต่เมื่อราว พ.ศ. 1303 เป็นอย่างน้อย

หมายความว่า ซากเรือจมพบใหม่บริเวณศาลพันท้าย
นรสิงห์นี้ ก็ควรมีรูปร่างหน้าตาไม่แตกต่างกันมากนัก

ข้อมูลจากบันทึกเก่าของชาวจีนในช่วงราชวงศ์ถัง ระบุว่า
ช่วงราว พ.ศ.1150-1250 ช่างชาวชวาสามารถต่อเรือเดินสมุทร
ขนาดกลาง ซึ่งมีขนาดประมาณ 500 ตันได้แล้ว ผมไม่มีความ
รู้ทางคณิตศาสตร์ที่ดีพอจะคำนวณขนาดของเรือที่ค้นพบใหม่นี้
แต่ก็เดาเอาว่าคงจะมีขนาดไม่ต่างจากในบันทึกของจีนนัก เพราะ
หากที่ท่านอธิบดีกรมศิลปฯ ประเมินไว้ถูกต้องว่า เรือลำนี้สูงราวตึก
สามชั้น ก็คงจะเป็นเรือเดินสมุทรขนาดกลางในสายตาของชาว
จีนยุคนั้นเป็นแน่ เพราะในบันทึกฉบับเดียวกัน ระบุว่าช่วงเวลา
เดียวกัน ชาวจีนสมัยราชวงศ์ถังสามารถต่อเรือขนาดสูงราวตึก
ห้าชั้นได้แล้ว

(ภาพและคำอธิบายจากเรื่อง ซากเรือจม พบใหม่ อายุ 1,000
ปีมาแล้ว ยุคทวารวดี บริเวณศาลพันท้ายนรสิงห์ ของ ศิริพงษ์
เหล้ามานะเจริญ พิมพ์ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับวันศุกร์ที่
20-วันพฤหัสบดีที่ 26 ธันวาคม 2556 หน้า 47)

สุวรรณภูมิ

สังคมวัฒนธรรม

การค้าทางทะเล ยุคอยุธยา

อยุธยาหลังรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ฯ การค้าขายกับนานาชาติ โดยเฉพาะชาวยุโรปจะลดน้อยถอยลงไป

แต่ราชอาณาจักรสยามก็มีได้อยู่ในลักษณะปิดประเทศ เพราะยังคงทำการค้าขายกับประเทศอื่นๆ ตลอดเวลา โดยเฉพาะกับจีน ทำให้รายได้ที่เข้าพระราชอาณาจักรไม่ต่างไปจากแต่ก่อน

เป็นผลให้มีการขยายตัวของชุมชนในระดับหมู่บ้านและเมืองตามท้องถิ่นต่างๆ ทั่วไปในที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา มีการขุดซ่อมคูคลองเพื่อการคมนาคมเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นต่างๆ กับเมืองและเมืองหลวงเพิ่มมากขึ้น

แน่นอน เส้นทางคมนาคมขนส่งทางน้ำแต่ดั้งเดิมสืบจากยุคทวารวดีก็ยิ่งทวีความสำคัญ และได้รับการปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา เพราะนอกจากจะเป็นเส้นทางสำคัญในการสงครามแล้ว ยังอำนวยความสะดวกอย่างยิ่งต่อการค้าขาย ทั้งภายนอกและภายในด้วย ดังจะเห็นว่าการปรับปรุงเส้นทางน้ำเป็นระยะๆ เช่น

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (พ.ศ.2034-72) ขุดซ่อมคลองสำโรงและคลองทับนาง, สมเด็จพระไชยราชาธิราช (พ.ศ.2077-89) ขุดคลองลัดที่บางกอก, ฯลฯ

ครั้งถึงแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเสือ (พ.ศ.2245-51) ขุดคลองมหาชัย บริเวณเดียวกับเส้นทางเรือโบราณ 1,000 ปีนั่นเอง

ศาลพันท้ายนรสิงห์

ความเป็นมาของคลองมหาชัยมีอยู่ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาที่บันทึกเอาไว้คล้ายตำนานหรือนิทานเรื่องพันท้ายนรสิงห์

ระบุว่า เมื่อ พ.ศ.2247 สมเด็จพระเจ้าเสือเสด็จฯ โดยเรือพระที่นั่ง



แผนที่แสดงเส้นทางคลองด่าน-คลองมหาชัย เชื่อมแม่น้ำเจ้าพระยากับแม่น้ำท่าจีน (ที่สมุทรสาคร)



ซากกระดูกเรือโบราณ 1,000 ปีมาแล้ว ที่ชาวบ้านขุดพบ จมอยู่ใต้โคลนตมมาทุ่งหลังวัดวิสุทธิวราราม ต.พันท้ายนรสิงห์ อ.เมือง จ.สมุทรสาคร ไม่ไกลจากศาลพันท้ายนรสิงห์



(ซ้าย) ศาลพันท้ายนรสิงห์และศาลเจ้าแม่ศรีนวล (รูปเก่า พ.ศ.2530) ซึ่งเป็นศาลเจ้าแม่หัวนาเกลือก่าริมคลองบ้านโคก ต.โคกขาม อ.เมือง จ.สมุทรสาคร (ขวา) ศาลพันท้ายนรสิงห์ (ปัจจุบัน) ต.พันท้ายนรสิงห์ อ.เมือง จ.สมุทรสาคร

เอกชัยจะไปประพาสทรงเบ็ด ณ ปากน้ำเมืองสาครบุรี พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ บันทึกว่า

“ครั้นเรือพระที่นั่งไปถึงตำบลโคกขาม แลคลองที่นั่นคดเคี้ยวนัก แลพันท้ายนรสิงห์ซึ่งถือท้ายเรือพระที่นั่ง คัดแกไขมิทันที แลศิระเรือพระที่นั่งนั้นโดนกระทบกิ่งไม้อันใหญ่เข้า ก็หักตกลงไปในน้ำ”

นิทานพันท้ายนรสิงห์ พรรณนาอีกยิดยาว แต่โดยสรุปทำให้ประหารชีวิตพันท้ายนรสิงห์แล้วโปรดให้ “ทำศาลขึ้นสูงประมาณเพียงตา. แลให้เอาศิระพันท้ายนรสิงห์, กับศิระเรือพระที่นั่งซึ่งหักนั้น, ขึ้นพลีกรรมไว้ด้วยกันบนศาลนั้น.”

ศาลเทพารักษ์ที่ตำบลโคกขาม, ก็มีปรากฏมาตราบเท่าทุกวันนี้.

ขุดคลองมหาชัย

เมื่อประหารชีวิตพันท้ายนรสิงห์แล้ว สมเด็จพระเจ้าเสือ ก็ทรงพระดำริว่าคลองโคกขามนั้นคดเคี้ยว คนทั้งปวงจะเดินเรือเข้าออกก็ยาก ต้องอ้อมวงไปไกลกันดารนัก ควรเราจะให้ขุดลัดตัดเสียให้ตรงจึงจะชอบ แต่ขุดขุดไม่เสร็จก็เสด็จสวรรคต สมเด็จพระเจ้าท้ายสระเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ แล้วขุดจนสำเร็จ

การขุดซ่อมเส้นทางคลองด่าน-คลองมหาชัย ต้องมีการวางแผน

มาก่อนล่วงหน้า ทั้งนี้เพราะเส้นทางในช่วงโคกขามนี้คดเคี้ยวอันเกิดจากการกระทำของธรรมชาติ จึงเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางเชื่อมโยงระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำท่าจีน ถึงแม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำเพชรบุรีซึ่งเป็นหัวเมืองสำคัญมากด้านตะวันตกเฉียงใต้

หอย่อมย่านบ้านเมืองแถบชายทะเลและลุ่มแม่น้ำด้านตะวันตกเฉียงใต้ มีพืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ เพราะพื้นที่ที่ติดทะเลและติดเทือกเขา นอกจากนั้นยังมีอาหารลักษณะพิเศษอีกด้วย เช่น กะปิ, น้ำปลา, ปลาชุก, ปลาแห้ง ฯลฯ มีบันทึกอยู่ในคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม

ย่อมเป็นประจักษ์พยานได้ว่าอาหารพิเศษที่ปรุงมาจากทรัพยากรทางทะเลจากเมืองเพชรบุรีนั้นมีบทบาทสำคัญต่อการบริโภคของผู้คนในพระนครศรีอยุธยา

เส้นทางที่สรรพสินค้าจากปากใต้จะต้องใส่เรือเพื่อลำเลียงสู่พระนครศรีอยุธยาก็คือเส้นทางคลองด่าน-โคกขามนั่นเอง มีวรรณกรรมกล่าวถึงหลายเรื่อง เช่น วรรณกรรมของนรินทรอิน, พระยาตรัง, และสุนทรภู่

ทั้งหมดนี้ คือเส้นทางเรือโบราณ 1,000 ปี สืบเนื่องถึงยุคพันท้ายนรสิงห์กระทั่งทุกวันนี้